

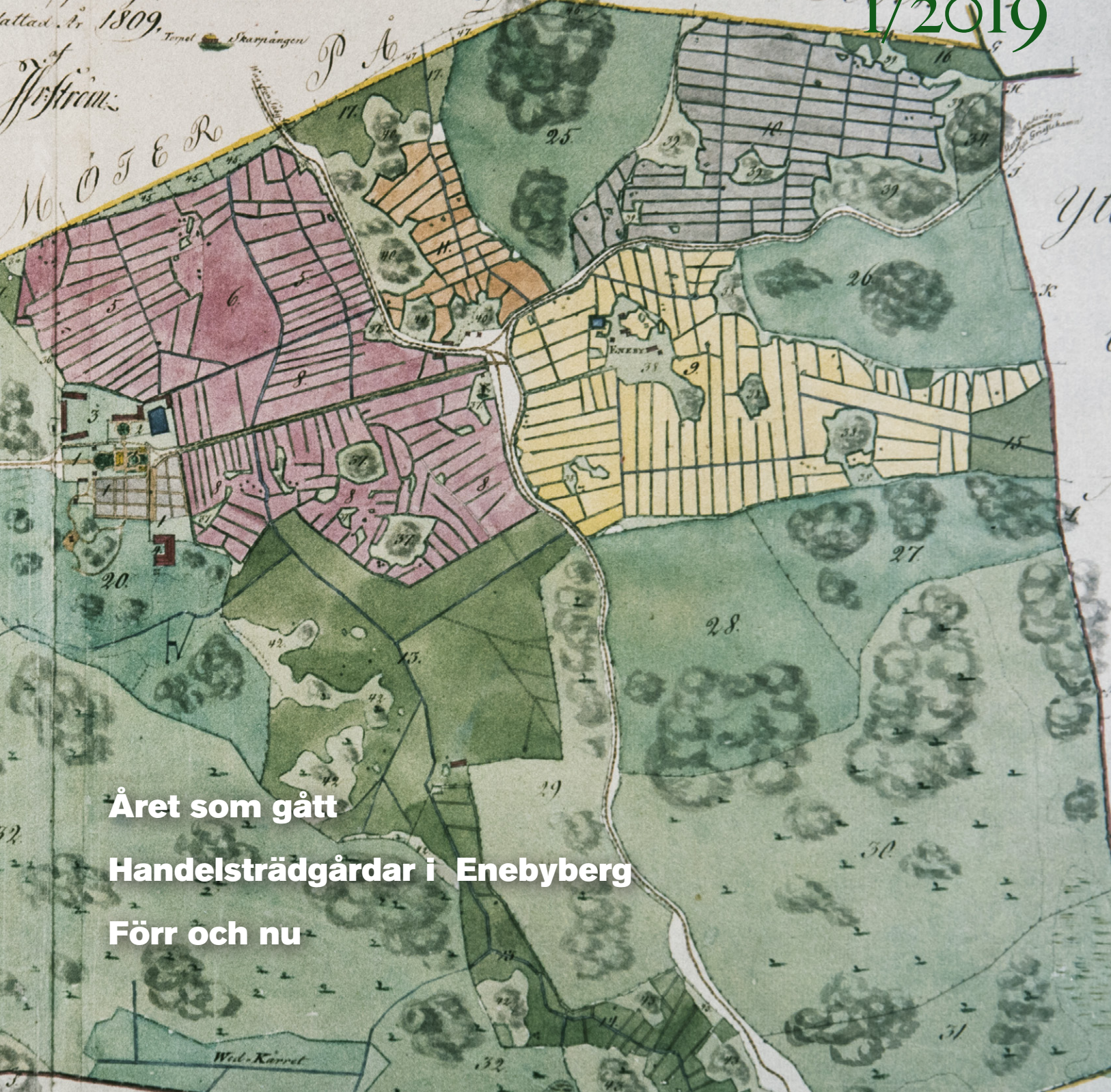
Charia
öfver
ENEBYBERG

utl
M S H Ö F D I N G E D Ö M E,
s Skypslag och Socken
stättad. År 1809.

af
Strömmen

M. O. J. E. R.

Gårdsnytt
Enebybergs Gårds Förening
1/2019

Året som gått
Handelsträdgårdar i Enebyberg
Förr och nu

Ordföranden har ordet

Det drar ut på tiden ...

Alla vi som tar våra helgpromenader i området vid Enebybergs gård märker att den stora renoveringen av gården, som har planerats under lång tid, ännu inte än har kommit igång. Allting har försenas igen och igen och vi får räkna med att det kommer att ta ytterligare många månader innan arbetet är klart. Blir det ens under 2019? Med kommunens uppdragade pengaproblem, ny ledning i kommunen och Djursholms AB känns det oroande för kommundelens enda kompletta samlingslokal. Men vi står på tå!

Allt det här ställer naturligtvis till en hel del problem för föreningen. Men trots att gården ligger i dvala så gör inte vi det. Vi räknar med att kunna använda den för en hel del av våra aktiviteter under våren och sommaren. Närmast på tur står årsmötet, där vi kommer att träffa den nya kommunledningen. Då hoppas vi få besked om framtiden.

Dessutom planerar vi för att som vanligt kunna fira midsommar i trädgården, då det ingår som krav i upphandlingen. Det tackar vi för! Vi behöver då många villiga händer att maja och resa stängen. Se det som ett tillfälle till trevlig gemenskap och uppladdning för att skapa en äkta midsommar.

På årsmötet kommer vi också att lyfta frågan om föreningens framtida inriktning. I det här numret hittar du en artikel som handlar just om föreningens vägval för framtiden. Läs gärna, och fundera över om du själv kan hjälpa till med något.

Carl Johan Gezelius

Medlemsavgift för 2019

Med detta nummer av Gårdsnytt, som går ut till alla hushåll i Enebyberg, bifogas Bankgirots inbetalningskort för år 2019.

Nya medlemmar är givetvis välkomna!

Medlemsavgiften per år är 75 kr för enskild medlem och 100 kr för familj.

Använder ni inbetalningskortet så glöm inte att ange namn och gatuadress. Varje år får vi inbetalningskort utan avsändare. Privatgirot skickar inte med information om avsändaren! Ange gärna e-postadress på betalningen så kan vi ge er information även via mejl. Har ni betalt medlemsavgiften i förväg under november, december eller januari så bortse från denna påminnelse.

Enebybergs Gårds Förening och Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening
c/o Carl Johan Gezelius
Blockstigen 4
182 46 Enebyberg
www.enebyberg.com
info@enebyberg.com | 072-742 68 88

Bankgiro 529-2792
Ansvarig utgivare: Carl Johan Gezelius
Redaktör: Ingrid Haugen
Grafisk form: Oscar Gezelius
Omslagsfoto: Carl Johan Gezelius
Tryck: Stockholms Lito Grafiska, Danderyd

Året som gått 2018

Vid årsmötet den 20 mars presenteras föreningens verksamhetsberättelse. Här är en sammanfattning.

För styrelsens del har året kännetecknats av förberedelser för den renovering av gården som planerats sedan 2017. Föreningens kontor och tillhörigheter har flyttats till den byggbod som placerats intill gården.

Trots osäkerheten kring renoveringsplanerna har vi under hela året haft tillgång till gården och haft snarare fler än färre program. Midsommarfirandet, julgransplundringen och trädgårdsfesten har varit de största satsningarna och dragit många deltagare i alla åldrar.

Väderutsikterna var inte de bästa för midsommar. Men tillräckligt många kom för att klä och resa stängen på förmiddagen och på eftermiddagen strömmade folket till, gladdes åt folkdanslaget, lekte och dansade små grodorna m.m, köpte korv och fika. I augusti var det åter full fart i gårdens park då vi hade trädgårdsfest för alla åldrar med musik, servering och "femkamp".

På gården hade vi bildföredrag om långfärdsskridskor, ett program om vad som funnits i Enebyberg av miljöfarlig verksamhet, ett välbesökt möte med Täbys kommunalråd Johan Algernon som redogjorde för Täbys bostadsplanering. Danderyds kommunalråd Olle Reichenberg, ordförande för Djursholms AB, berättade i samband med årsmötet i mars om renoveringsplanerna för gården.

Fyra skolklasser har varit på besök. I mindre grupper fick de höra om Enebybergs historia, göra en rundvandring utomhus för att se var smedja, statarstugor, ladugård o.s.v. legat samt leta spökpår i huset.

I Danderyds kyrka berättade kyrkvärden Astrid Roos Ydell om kyrkan. Anita Andersson hade en rundvandring på kyrkogården och berättade om enebybergsprofiler.

Ett minnesmärke över Karl Axel Pehrson har invigts på Eneby torg. När stigen som leder från Fenixvägen till Tornvillan, där Stig Dagerman och Anita Björk bodde, bytte namn från Bäverstigen till Dagermans stig stod föreningen för arrangemangen kring invigningen.

I augusti inbjöd vi till en helikopterfärd för att se Enebyberg från ovan och i juni till en cykelrunda med guider på strategiska ställen.

En vårväll besöktes konstnären Regina Ponsells trädgård – vi sökte en trädgård och fann ett paradis. I oktober blev det ett annat konstnärsbesök. Då hemma hos Lotta Landegren på Björkvägen.

När kulturarvsdagen ska firas i september samarbetar Danderyds fyra hembygdsföreningar kring ett gemensamt program. I år stod Enebybergs Gårds Förening på tur att hålla i programmet - en busstur i kommunens alla fyra delar ledd av föreningens förre ordförande Jan Olof Carlsson.

Vid den traditionsenliga funktionärskvällen i maj spelade Mörby Mässing på terrassen och julgransplundringens nestor Per-Eric Eriksson kom med dragspelet. Att Paul Degen, som egentligen slutat vid gården, skötte catering gladde alla.

Nästan vart fjärde hushåll i Enebyberg är medlem i föreningen. Medlemstidningen Gårdsnytt har utkommit med fyra nummer varav ett delas ut till samtliga hushåll i Enebyberg. Annonsering av föreningens program sker förutom i Gårdsnytt genom affischer på alla anslagstavlor i Enebyberg, på Facebook, i kommunens Danderyds-Aktuellt samt på föreningens hemsida:

www.enebyberg.com.

För styrelsen
Anita Andersson

Vad vill du med föreningen?

Styrelsen har under det gångna året ägnat mycket tid åt att diskutera föreningens verksamhet, arbetsformer och plats i vårt samhälle. Vi har nu kommit fram till en punkt då vi vill lyfta frågan med medlemmarna: Varför finns Enebybergs Gårds Förening – egentligen?

EGF har knappt 500 medlemmar och är engagerad i ungefär 20 olika aktiviteter per år. Störst deltagande har oftast midsommarfirandet och julgransplundringen, medan vandringar, studiebesök och liknade arrangemang oftast samlar mellan 10 och 20 deltagare.

Föreningens verksamhet är helt beroende av att några få aktiva och engagerade medlemmar tar ett mycket stort ansvar för styrelsearbete, planering och arrangemang. Det finns mycket glädje i det, men även mycket arbete. Samtidigt ser vi att återväxten är klen. Det är svårt att fylla alla styrelseposter och skapa avlastning för dem som trots allt ställer upp.

Vi står därför inför ett avgörande som är helt avgörande för framtiden: Vi måste hitta nya, gärna yngre, personer som är intresserade av att engagera sig i föreningen, medverka i styrelsearbetet och arrangera våra olika evenemang.

Om vi inte lyckas måste vi skala ner och förändra föreningen. Därför är det dags för oss medlemmar att på allvar fundera över vilken förening som vi egentligen ska vara.

Föreningens framtida inriktning och roll blir en huvudfråga på årsmötet. Där kommer vi att fundera över olika alternativ och möjligheter. Vad är viktigast?

– Sociala aktiviteter i samhället, såsom midsommarfirande och julgransplundringar?

– Hembyggsdokumentation, i form av fotosamlingen, husdokumentationen och personliga minnen?

– Nutidens och framtidens Enebyberg, med aktuella frågor som trafik, byggplaner och annat "i tiden".

– Ska föreningen göra sig hörd i samhällsdebatten?

– Ska vi söka närmare samarbete med de övriga hembygdsföreningarna i Danderyd och kanske Täby, eller andra föreningar som har sin verksamhet här?

– Eller...?

Möjligheterna är många, men även svårigheterna. Men om inte engagemanget och återväxten ökar kommer vi inte att klara allt som vi vill göra och hittills har försökt att genomföra. Den nuvarande styrelsen och de övriga engagerade, som till exempel gör ett så värdefullt arbete med att dela ut Gårdsnytt, räcker inte till i längden.

Och självklart: Om du vill engagera dig i styrelsen är du mer än välkommen att kontakta valberedningen. Vi har många spännande och intressanta arbetsuppgifter som väntar på att någon tar tag i.

Anders Fridell

Foto: Carl Johan Gezelius

För och nu:

På båda bilderna kan du upptäcka Enebyskolan ned åt vänster. Upp till vänster på den S/V-bilden ser du Almgrens handelsträdgård och i mitten Folkets Hus, ungefär där Brageskolan ligger i dag.

Av bilderna framgår vilken explosiv utveckling Täby har haft. Läs mer med anknytning till bilderna i artiklar i detta nummer.

Foto: Carl Johan Gezelius

Handelsträdgårdar i E

Under åren sedan Enebyberg började bebyggas har vad som är Enebyberg omfattat olika geografiska områden. Som exempel har både Skarpäng, Ella Park, Ella Gård och Roslags Näsby haft postadress Enebyberg! Kanske kan det vara något att fundera över när vi idag talar om att Enebyberg sträcker sig söderut från Enmans väg, som var den gamla gränsen, över Ekebys ägor (Enebyängen och Santararaområdet) ända mot Danderydsberg och kanske ännu längre.

Under 1930-talet fanns, med postadress Enebyberg, följande handelsträdgårdar enligt Svenska Trädgårdar (Esselte 1939):

Almgrens, Trädgårdsvägen 1-3, omfattar 83 ar innefattande 7 växthus med en yta av 1050 kvm, på friland 70 fruktträd samt 20 ar blommor.

E M Gustafsson, Lillskog, Enebyberg, omfattar 18 tld innefattande 4 växthus med en yta av 240 kvm, 100 bänkfönster om 150 kvm, 1 tld köksväxter.

J A Lindroth, Ella gårds Trädgård, Enebyberg, omfattar 10 500 kvm innefattande 2 växthus med en yta av 100 kvm, 150 bänkfönster om 225 kvm samt 2 300 kvm köksväxter.

C E Lundqvist, Enebyberg, omfattar 5 tld innefattande 5 växthus med en yta av 730 kvm, på friland odlas 1 tld vinbär och 2 tld blommor.

L W N Swärd, Enebyberg, omfattar 2250 kvm innefattande 2 växthus med en yta av 200 kvm.

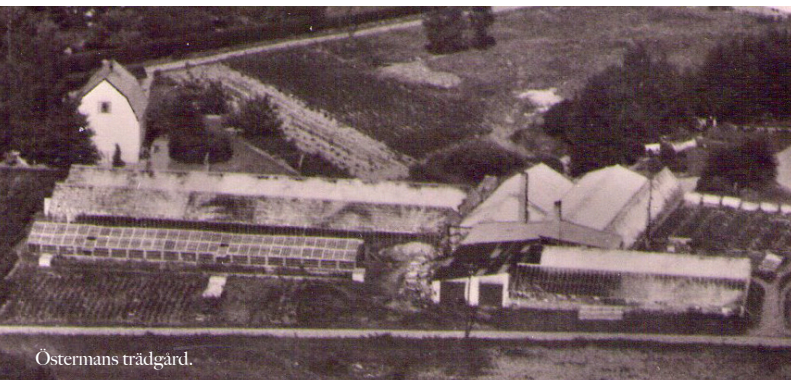
F L Öst, Östborg Enebyberg omfattar 14 tld innefattande 4 växthus med en yta av 525 kvm, 200 bänkfönster om 300 kvm, på friland 0,5 tld blommor samt 1 tld hallon.

Av de här trädgårdarna låg Almgrens och Swärds trädgårdar inom det område vi idag kallar Enebyberg, av de övriga vet jag att Lindroth, Lundqvist (nu Blomsterlandet) och Öst låg i området Ella Gård och Ella Park.

Många av oss saknar i ovanstående uppställning den trädgård där Enebybergsborna handlade sina blommor, Östermans trädgård som låg i hörnan Kvarnängsvägen/ Västerängsvägen. Varför den inte finns med i boken över Svenska Trädgårdar vet jag ej. Vilken omfattning och storlek den trädgården hade kan jag endast beräkna från

Enebyberg

flygfoton och kvarterskartor. Ytmässigt syns den vara något mindre än Almgrens, ytan växthus ser ut att vara ca hälften av Almgrens. Verksamheten gick ut på att Enebybergsborna kunde gå dit för att köpa blommor av egen odling eller inköpta från grossister.

Östermans trädgård.

Den trädgård jag bäst känner till är Almgrens som min farfar anlade 1909. Placeringen av trädgården skedde för att visa spekulanter av tomter att möjligheten till odlingar var goda i Enebyberg. Trädgården placerades därför invid tomtkontoret i Enebyberg.

Från början odlades blommor, frukt och bär som via Roslagsbanan transporterades till Östermalms torg där min farmor sålde varorna. Så småningom övergick verksamheten till växthusodlade blommor som såldes dels direkt till blomsterhandlare i Stockholm och dels via grossistverksamheten i Klarahallen och senare Årstahallarna. Verksamheten lades ner 1965 då marken såldes.

Bengt Almgren

Foto: Carl Johan Gezelius

KALLELSE TILL ENEBYBERGS GÅRDS FÖRENINGIS ÅRSMÖTE

Styrelsen för Enebybergs Gårds Förening kallar härmed medlemmarna till årsmöte (föreningsmöte).

Måndagen den 18 mars 2019

Klockan 18.30–19.30 på gården.

Efter sedvanliga förhandlingar serveras kaffe med bröd.

Årsmöteshandlingarna finns tillgängliga för föreningens medlemmar dels vid årsmötet, dels från och med den 27 februari 2019 hos:

Carl Johan Gezelius

Blockstigen 4

072-742 68 88

och

Jan Löfgren

Slångränd 13

073-440 60 93

Cirka klockan 20.00 börjar kvällens öppna program, till vilket alla är välkomna. Då blir det informationsstund med kommunstyrelsens nya ordförande Hanna Bocander.

Tankar över en gammal kartbild

Det är inspirerande att studera gamla kartor. De ger historiska förklaringar till varför ett samhälle ser ut som det gör idag. Och de bekräftar att allting, även det som vi känner allra bäst, förändras.

Kartorna är ögonblicksbilder som berättar om en dåtid med bebyggelse, kommunikationer, ortnamn och samband som ofta är bortglömd och som vi inte kan föreställa oss idag. Rågåkrar, hästhagar och skogsdungar har blivit tomtmark. Lantbrukets byggnader, lador, smedjor, stall och torp, har rivits och ersatts av villor. Gamla, ibland uråldriga, färdvägar har bytt skepnad, dragits om eller grävts upp, medan nya har tillkommit.

Det syns även när man tittar på kartor som beskriver "vår hembygd", gränstrakterna mellan socknarna Danderyd och Täby.

Titta lite närmare på kartan här intill. Den är från förra sekelskiftet och beskriver en levande lantbruksbygd som idag kan vara svårt att känna igen. För det som vi idag känner som planerade och utbyggda bostadsområden var för bara drygt hundra år sedan stora ängar och fält

i ett öppet landskap. Om vi tar hjälp av de gamla by-, gårds- och torpnamnen Enebyberg, Skarpäng, Ella, Tibble, Åva och Lahäll klarnar bilden. Namnen finns där, men hela miljön har bytt skepnad.

Då, när kartan ritades för närmare 120 år sedan, var det ingen som funderade på regionala översiktsplaner eller begrepp som förorter, arbetspendling, köpcentrum och trafikmiljö. Landsvägen, nuvarande Enebybergsvägen, går som ett rött streck över kartan. Den var en geografisk självklarhet som följde sin uråldriga, men även nutida, sträckning norrut från Danderyds kyrka över Rinkebys och Enebybergs ägor. Den var en pulsåder – den enda vid sidan om järnvägen och sjötransporterna – för resorna mellan huvudstaden och södra Roslagen. Och den var helt nödvändig i det lokala nätverket mellan bygdens gårdar och torp. Idag är den ett trätoämne där vissa ser den som en lokalgata som bör vara reserverad för Enebybergsborna.

Järnvägen, som också syns på den gamla kartan, planerades i början av 1880-talet. Den byggdes för att klara godstransporter – mjölk, ved, spannmål och jordbruksprodukter samt järn och andra produkter från de uppländska godsena. Idag går det inga godståg på Roslagsbanan. Istället är den en viktig del av ett utbyggt och samordnat kollektivtrafiksystem.

Det var så infrastrukturen såg ut åren innan Enebyberg och granngårdarna började bebyggas: en smal grusväg, byvägar och en smalspårig godsjärnväg. Motorvägen, som idag heter E18 och skär genom både Danderyd och Täby, byggdes mer än ett halvt sekel senare.

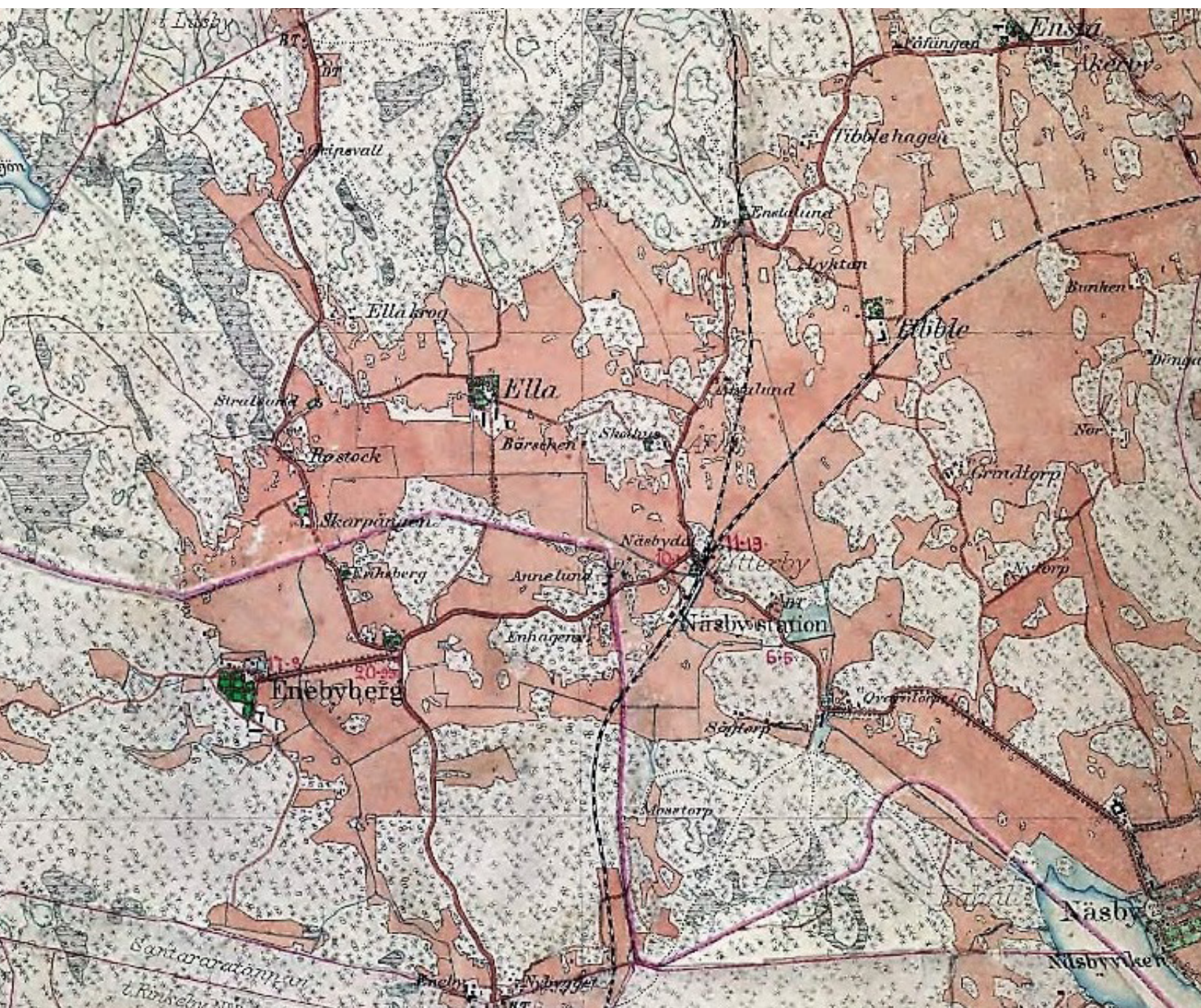
Både nutiden och den historia som vi kan uppleva i kartbilden visar alltså att vår hembygd kan betraktas med helt andra utgångspunkter är de administrativa. Den gamla sockengränsen, som nu kallas kommungräns, finns i formell mening. Men den har aldrig avgjort våra möjligheter att resa och ha kontakt med våra grannar och mer fjärran bygder. Roslags Näsby station är en naturlig knutpunkt för många Enebybergspendlare. Vi tänker nog inte på kommungränsen när vi handlar i Täby Centrum, samtidigt som många Täbybor åker till Enebyängen och

Eneby Torg helt enkelt därför att de trivs där och tycker att det fungerar bra.

Det moderna samhället ställer nya krav på samordning och samarbete. Staten bidrar med pengar till infrastruktur som påverkar kommuner och lokalsamhällen. Samtidigt som grannkommuner går samman för att lösa gemensamma frågor får regionen, landstinget, ett större ansvar för att samordna mer övergripande regional planering och utveckling.

Och den gamla sockengränsen styr inte, varken igår, idag eller i morgon, våra intressen och vår hembygds-känsla. Vardagen, med handel och service, arbetsmarknad, pendling, föreningsliv och en allmän känsla av samhörighet, kan vara minst lika viktig. Då kan det vara värdefullt att förstå hur de gamla sambanden och vägarna kan förklara vår nutid.

Anders Fridell

Storskiftet i Eneby by

Eneby by låg i en typisk jordbruksbygd där gårdarnas åkrar låg i ägoblandning, som en garanti för att alla fick del i både bördig och mager jord. Innovativa bönder fann ägoblandningen hämmande, eftersom alla i en by måste komma överens vid förändringar. Med 1747 års skiftesstadga inleddes en första modifiering. Syftet var att samla varje jordägares spridda lotter i så få sammanhängande enheter som möjligt.

Eneby ansökte om storskifte år 1760. I byn fanns endast två ägare, fördelade på tre gårdar. Ingen av dem bodde i Eneby utan deras egendomar brukades av arrendatorer. Storskiftesförrättningen startade år 1763 med utgångspunkt från en karta upprättad 1715 av lantmätaren Jacob Brun. Bakgrunden till kartan var en konflikt driven av ägare på Västergården som anklagade ett par torpare i Edsberg för att olovligen ha avverkat träd på hans mark. Torparna bestred anklagelsen och hänvisade till sin förvaltare. En annan proces rörde hans närmsta granne som beskyldes för att olovligen ha anlagt en väg. Å andra sidan hävdades att Västergårdens ägare hade tillskansat sig jord som inte tillhörde honom. Utöver detta fanns en gammal tvist om rågångarnas sträckning mellan Eneby, Edsberg och Sollentuna.

Lantmätaren ansåg att Västergården hade tillskansat sig fördelar utöver gårdens örestal, men det var ägarnas uppgift att föra saken vidare. Mellangårdens ägare reagerade häftigt och stämde Västergårdens ägare inför tingen. Processen blev segdragen och löstes inte förrän i samband med storskiftet när samtliga gårdar hade bytt ägare.

Vid storskiftet fanns tre ägare i byn. Västergården bestående av två torp med inhägnade åkrar motsvarande 6 öresland ägdes av Carl Jonas Cederhielm. Till torpen hörde också ängsmark ner mot Rösjön. Ytterligare ett torp som kallades Gluphem låg på ett gårde intill byn och brukades enskilt av ägaren till Västergården. De två

övriga gårdarna, Mellangården bestående av nio öresland och Östergården bestående av fem öresland, ägdes av Johan August Meyerfelt. För att undvika onödig tidsutdräkt företrädde Meyerfelt av sin inspektor under skiftesförrättningen.

Rättssäkerhet och rättviseskäl krävde att jordens bördighet noggrant graderades. Jord med sämre avkastning komprimerades med större areal. Storskiftet genomfördes relativt konfliktfritt med undantag för beteshagarna kring Gluphemstorpet. Västergårdens ägare hävdade att det var en nyodling utanför storskiftet, medan rusthållaren vid Löttinge påstod att det var en utjord som tillhörde rusthållet. Efter skiftet bröts Västergården ut ur byn och betraktades då som ett enstaka hemman. De två Västertorpen tillfördes de andra gårdarna och fick sin åker och äng samlad vid byn.

År 1769 vann storskiftet laga kraft i samband med att Västergårdens nye ägare, bryggare Berg tillsammans med Meyerfelts inspektor, begärde att tingsrätten skulle gilla och fastställa storskiftesförrättningen. Gluphemstorpet tillfördes då Västergården, eftersom Löttinge rusthåll inte hade hörts av. Samtidigt godkändes rågångarna mellan Eneby, Edsberg och Sollentuna, vars utslag innebar att Enebyberg förlorade omfattande områden. Med storskiftet hade den enskilda äganderätten börjat förstärkas. Olaglig skogsavverkning kunde leda till ett vite om tio riksdaler silvermynt.

Gunilla Peterson

Julgransplundring på Enebybergs gård

Trots att renoveringen av gården har påbörjats och att köket är utrivet lyckades vi genomföra årets julgransplundring i enlighet med traditionen.

Antalet anmälningar gjorde att några tyvärr inte fick plats så det gäller att anmäla sig tidigt. Tyvärr visade det sig att några inte kom och alltså upptog platser för dem som inte fick möjlighet att vara med!

Även i år var Per-Eric Eriksson en uppskattad lekledare med sitt dragspel och klämde som vanligt i med de välkända julvisorna. Stort tack till Per-Eric!

Stora som små kastade sig glatt ut i danslekarna och stämningen steg när alla skurade golv och lekte skrattole!

Tack också till Stora COOP på Enebyängen för godispåsar till barnen, till Plantagen som skänkte oss en vacker kungsgran som barnen dansade kring. Tack också till Monika Wall som bakat det goda kaffebrödet.

Vi hoppas få möjlighet att även nästa år genomföra julgransplundringen, Vi vet ännu ej om vi kan vara på Enebyberg gård men om inte hoppas vi hitta annan lokal.

Välkomna då!

Kalendarium

**Måndag 4 mars resp. 11 mars kl. 19 på
Danderyds Bryggeri, Sätträängsvägen 134.**

Studiebesök om ölbryggning och tillhörande ölprovning
med snacks el. dyl. på restaurang Shaions.

Kostnad: 250 kr, föransmälan är bindande.

Begränsat antal deltagare!

Mer information på hemsidan och affischer.

Måndag 18 mars kl. 18.30 på gården.

Föreningsmöte (årsmöte) för medlemmarna.

Efter kafferast kommer kommunstyrelsens nya
ordförande Hanna Bocander och informerar. Se sid. 7.

Vidare planerar vi bl.a. föredrag om biologisk mång-
fald och skogsvandring med kommunens ekologer.

Håll er informerade om kommande programpunkter via
Gårdsnytt och hemsidan!

Har du bytt adress? Sänd din nya adress till:

Jan Löfgren

Slångränd 13

182 45 ENEBYBERG

info@enebyberg.com

073 - 440 60 93

Om du inte gjort det förut, ber vi dig sända din
e-postadress till info@enebyberg.com

Prata gärna med din granne också om att bli medlem!

ENEBYBERGS GÅRDS FÖRENING

www.enebyberg.com